

Očekávání začínajícího učitele od kooperace s uvádějícím učitelem v mateřské škole

Tereza Podešvová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza PODEŠVOVÁ**
Osobní číslo: **H10571**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Očekávání začínajícího učitele od kooperace s uvádějícím učitelem v mateřské škole**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti pedagogiky.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou interview se začínajícími učiteli v mateřské škole.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GLUCHMANOVÁ, Marta. Profesionální etika učitele. Brno: Tribun EU, 2009. ISBN 978-80-7399-827-1.

PAŘÍZEK, Vlastimil. Učitel a jeho povolání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. ISBN 14-563-88.

PODLAHOVÁ, Libuše. Ze studenta učitelem: student- praktikant- začínající učitel. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-2440-444-3.

PRŮCHA, Jan. Učitel: současné poznatky o profesi. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-621-7.

ŠIMONÍK, Oldřich. Začínající učitel. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Monika Szimethová, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **3. května 2013**

Ve Zlíně dne 6. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 13. 4. 13

Tevea Polovina

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Bakalářská práce se zabývá problematikou začínajícího a uvádějícího učitele v mateřské škole. Popisuje osobnost učitele, začínajícího a uvádějícího, jejich vzájemné spolupráce a vymezuje pojem očekávání. Praktická část se věnuje výzkumu, popisuje očekávání začínajících učitelů mateřský škol od kooperace s uvádějícím učitelem.

Klíčová slova: začínající učitel, uvádějící učitel, očekávání, kooperace

ABSTRACT

Abstrakt ve světovém jazyce

This thesis deal with problems of beginning teacher and mentor in kindergarten. It describes teacher's personality, beginning teacher and mentor, their mutual cooperation and defines expectation. The practical part dedicates to research, which describes expectation of beginning teacher in kindergarten from cooperation with mentor.

Keywords: beginning teacher, mentor, expectation, cooperation

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Monice Szimethové PhD. za vedení mojí práce a především za trpělivost, kterou se mnou měla. Také bych chtěla poděkovat všem začínajícím učitelkám, které se podílely na mém výzkumu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VYMEZENÍ POJMU UČITEL	11
1.1 UČITEL V MATEŘSKÉ ŠKOLE	11
1.1.1 Profesionální etika učitele	12
1.1.2 Vzdělávání učitelů.....	13
1.1.3 Profesionální rozvoj učitele.....	14
1.2 UČITELSKÁ PROFESE.....	16
2 ZAČÍNÁJÍCÍ UČITEL V MATEŘSKÉ ŠKOLE	18
2.1 ADAPTACE ZAČÍNÁJÍCÍHO UČITELE.....	18
2.2 ZAČÍNÁJÍCÍ UČITEL V ČESKÉ REPUBLICĚ A SLOVENSKÉ REPUBLICĚ.....	20
3 UVÁDĚJÍCÍ UČITEL V MATEŘSKÉ ŠKOLE	21
3.1 PRÁCE UVÁDĚJÍCÍHO UČITELE.....	21
3.1.1 Proces uvádění začínajícího učitele.....	22
3.2 UVÁDĚJÍCÍ UČITEL V ČESKÉ REPUBLICĚ A SLOVENSKÉ REPUBLICĚ.....	23
3.3 PROCES UVÁDĚNÍ ZAČÍNÁJÍCÍHO UČITELE V ČESKÉ REPUBLICĚ A SLOVENSKÉ REPUBLICĚ.....	23
4 KOOPERACE ZAČÍNÁJÍCÍHO A UVÁDĚJÍCÍHO UČITELE V MATEŘSKÉ ŠKOLE	25
5 OČEKÁVÁNÍ ZAČÍNÁJÍCÍCH UČITELŮ	27
5.1 TEORIE OČEKÁVÁNÍ.....	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
6 ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMU	29
6.1 VÝZKUMNÉ CÍLE.....	29
6.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	29
6.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	30
6.4 VÝZKUMNÁ METODA.....	30
7 REALIZACE VÝZKUMU	31
7.1 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	31
7.2 ZÁVĚR VÝZKUMU A DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	44
ZÁVĚR	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	48
SEZNAM OBRÁZKŮ	49
SEZNAM TABULEK	50
SEZNAM PŘÍLOH	51

ÚVOD

Pojmy začínající a uvádějící učitel se v české pedagogice používaly již dříve, ale nevyskytují v legislativě. I tak je spousta autorů, např. Jan Průcha a Libuše Podlahová, kteří se pokusili tyto osoby charakterizovat. Jejich vzájemnou spoluprací se většinou velmi nezabývají. Považujeme ji za důležitou hlavně pro začínajícího učitele. Práce se také zabývá očekáváním začínajících učitelů od kooperace s uvádějícími učiteli v mateřské škole, jak už vyplívá z názvu.

Bakalářská práce se dělí na dvě části a to teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá spoluprací začínajícího a uvádějícího učitele, ale i charakteristikou klíčových pojmů. Praktická část je tvořena prostřednictvím kvalitativně orientovaného výzkumu, který jsem realizovala formou polostrukturovaného interview se začínajícími učiteli mateřský škol.

Hlavním cílem závěrečné práce je vymezit klíčové pojmy, upozornit na osoby začínajícího a uvádějícího učitele v mateřské škole a důležitost jejich vzájemné spolupráce. Cílem teoretické části je zjistit, jak jednotliví autoři popisují pojmy začínající a uvádějící učitel, jejich vzájemnou spoluprací a očekávání. V praktické části bylo cílem zjistit očekávání začínajících učitelů od kooperace s uvádějícími učiteli v mateřské škole.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMU UČITEL

Existuje přísloví „*Kdo neumí, ten učí*“. Nedokáží si představit, kdo to vyslovil a ani nechápu, proč se to mezi lidmi udrželo. Když to, dle mého názoru, není pravda. Povolání učitele je velice náročné, komplikované a rozhodně není pro každého. Mnoho lidí si vůbec neumí představit, co všechno tato profese obnáší. V následující kapitole se zaměříme na osobu učitele v mateřské škole.

1.1 Učitel v mateřské škole

Učitele bychom mohli definovat jako osobu nebo člověka, který záměrně a cílevědomě, na profesionálním základě, vzdělává a vychovává děti anebo dospělé podle společensky určených nebo uznaných programů a cílů (Špendla, 1974).

Osobnost učitele je základním tématem pedagogické i psychologické teorie, protože na něm závisí průběh a výsledek výchovně - vzdělávacího procesu. Učitelova osobnost ve velké míře závisí na způsobu a úrovni jeho profesionální přípravy, na vlohách a dispozicích, které si do tohoto povolání přináší.

Utváření jeho osobnosti je dlouhotrvající proces, ve kterém je na jedné straně subjekt, neboli nositel profese, a na straně druhé objekt, škola, děti, výchova, rodiče, materiální podmínky a technická vybavenost školy. Ve vzájemném působení a ovlivňování subjektu i objektu se utváří nejen osobnost učitele, ale i samotná učitelská profese (Jůva, 2001). Osobnost učitele se tedy postupně dotváří během jeho profesionální praxe.

Učitel je činitelem výchovně - vzdělávacího procesu. Je také považován za iniciátora, organizátora a hodnotitele. Sestavuje obsah (třídní vzdělávací program) výchovně - vzdělávacího procesu, provádí diagnostiku, určuje vhodné prostředky, metody a formy, vyhodnocuje dosažené výsledky a upravuje výchovný proces s ohledem na věk dětí. Celou svou prací pomáhá utvářet novou generaci občanů (Jůva, 2001). Učitelé provádí i sebereflexi, když hodnotí sami sebe. Všechnu hodnocení, jak samých sebe, tak dětí a také svých výstupů by si měli zapisovat, aby věděli, co udělali dobře, co špatně a poučili se tak ze svých chyb. Hodnocení dětí si zapisují proto, aby věděli, co s nimi mají procvičovat a rozvíjet.

Každý učitel má základní kvality, které utváří jeho pedagogickou osobnost. K těmto kvalitám dle Jůvy (2001, s. 57) patří:

- „*hodnotová orientace;*
- *všeobecné vzdělání a široký rozhled filozofický, politický, vědecký a kulturní;*
- *teoretické i praktické odborné vzdělání;*
- *pedagogické vzdělání;*
- *praktické pedagogické, didaktické a metodické dovednosti a návyky.*“

Tyto kvality si učitel osvojuje nejen během studií, ale i v průběhu celého života, protože si neustále musí obnovovat své dosavadní znalosti.

Ve výchovně - vzdělávacím procesu není učitel sám, ale je součástí pedagogického sboru. Současná pedagogika se stále více zabývá problematikou skupin učících a řídicích pedagogických pracovníků a jejich vlivu na celkový výchovně - vzdělávací proces.

1.1.1 Profesní etika učitele

Osobnost učitele je ovlivněna vnějšími i vnitřními faktory. Z tohoto důvodu je potřebné zmínit i jeho morálku. Tato kapitola se jí věnuje v kontextu učitelské profese.

Etika je nauka, zabývající se jednáním ve společnosti. Jejím předmětem je morálka takže můžeme říct, že etika je teorií morálky. Profesní etika aplikuje určité etické normy a ustanovení na konkrétní činnosti, v tomto případě na učitelskou profesi. Těmto normám a ustanovením se říká morálka učitelského povolání (Holoušová, 2008). „*Na jejich základě se posuzuje mravnost profesionálního myšlení, jednání a postojů i mravnost učitele v osobním životě a v pedagogických situacích. Mravní normy jsou také kritériem učitele k posuzování jiných (žáků, kolegů)*“ (Holoušová, 2008, s. 87). Za jejich dodržování zodpovídá učitel sám sobě, žákům, rodičům a svým kolegům. Porušení těchto norem nemá žádný postih. Jde o porušení profesionální cti a poškození dobré pověsti této profese. U některých povolání to znamená odebrání diplomu.

S touto problematikou souvisí i skutečnost, jak učitele vnímá jeho okolí (kolegové, rodiče, děti) a, jaké má postavení ve společnosti. J. Kořa (in Holoušová, 2008) se pokusil sepsat požadavky na profesní morálku a na učitele s vědomím, že žádný učitel není dokonalý, jde však jen o podnět k zamyšlení se.

Podle Holoušové (2008) má etická dimenze a morálka učitele tři základní oblasti usměřující mravnost myšlení, jednání a chování učitele v profesionálních situacích. K těmto oblastem patří:

- „*normativní oblast*“ - zde řadíme zákoník práce, školské zákony, vyhlášky, normy, společenské principy;
- „*personální oblast*“ - jde o etický vztah k sobě samotnému a k dosáhnutí určitého profesního ideálu pomocí sebehodnocení, sebereflexe a sebeutváření;
- „*sociální oblast*“ - podstatou této oblasti je rozvíjení vztahů, které souvisí s touto profesí.

Učitelé mají dodržovat velkou řadu morálních norem, za jejich porušení však nemají žádný postih, ovšem nejdůležitější je usilování o dobro svých žáků.

Etika učitele je důležitá i pro vztah mezi začínajícím a uvádějícím učitelem. V rámci jejich vzájemné spolupráce dodržují určitá nepsaná pravidla chování. To z důvodu respektování názorů, nápadů, připomínek a očekávání jedno či druhého.

1.1.2 Vzdělávání učitelů

V žádné jiné profesi se tolik nediskutuje o přípravě na ni jako u učitelství. Je to způsobeno tím, že společnost klade čím dál větší důraz na vzdělání. Z tohoto důvodu je důležité, aby učitelé byli vysoce kvalifikovaní.

Podle Průchy (2002) se v jednotlivých zemích uplatňují dva modely vzdělávání učitelů a to model souběžný a následovný. Podle souběžného modelu se učitelé učí jak předměty všeobecné, aprobační, tak i pedagogické, psychologické a didaktické a k tomu také absolvují praxe. Naopak v následovném modelu se jedinci učí nejprve první úrovně terciálního vzdělávání a teprve potom se učí speciálně na učitelskou profesi v dalším odborném pedagogickém studiu.

Učitelky pro předškolní vzdělávání se mohou připravovat na středních pedagogických školách zakončených maturitou a také na fakultách vzdělávajících učitele na úrovni bakalářského studia i magisterského studia. V poslední době se často mluví o povinném vysokoškolském studiu pro učitelky mateřských škol alespoň na bakalářské úrovni. Myslím si, že by to bylo správné, nakolik po ukončení studia na střední škole nejsou učitelky dostatečně kvalifikované pro výuku dětí z hlediska teoretického i praktického. Zda dojde k realizaci této povinnosti, není jisté, protože naše vzdělávací politika je velice nejednotná.

Pro možnost vyučování na primárních a nižších sekundárních školách je nevyhnutné vysokoškolské vzdělání na magisterské úrovni. Příprava učitelů pro vyšší

sekundární školy se realizuje na vysokých školách na úrovni magisterského studia popřípadě studia pedagogického minima.

1.1.3 Profesionální rozvoj učitele

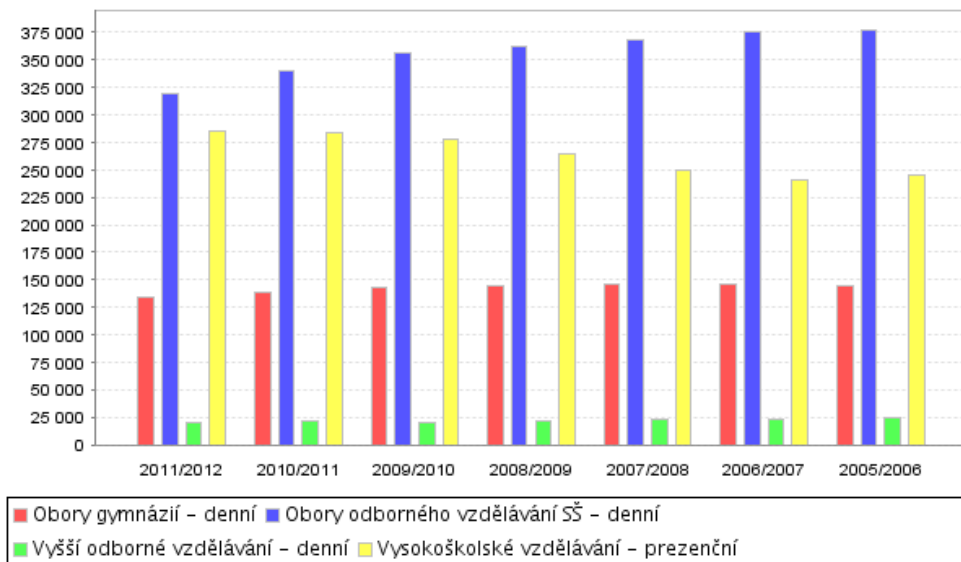
Vývoj profesní dráhy učitele je celoživotní proces a podle Průchy (2005, s. 202) se dělí do pěti kategorií:

- „volba učitelství profese;
- profesní start;
- profesní vzestup;
- profesní stabilizace;
- profesní vyhasínání“.

K nim také přiřazuje tři typy učitelů:

- „student učitelství;
- začínající učitel;
- zkušený učitel neboli učitel-expert“.

Volba učitelství profese

Obr.1. Počty žáků a studentů podle formy vzdělávání

V České republice je enormní poptávka po učitelství profesi, i když ke studiu učitelství není v podstatě žádná motivace. Učitelství se studuje jak na středních

školách, tak na školách vysokých. Každý rok se hlásí více uchazečů a možnost přijetí na tyto obory je čím dál menší. Podle Českého statistického úřadu (2013) se zvyšuje i počet studentů na vysokých školách celkově (Obr. 1).

O studium učitelství se uchází jedinci, kteří jsou méně talentovaní než zájemci o jiné obory nebo jedinci, kteří si uvědomují důležitost edukace.

Každý zájemce o studium na pedagogické škole má očekávání, ať už od náplně studia, od profesorů nebo od odborné praxe. Tato očekávání jsou průběžně naplňována a nahrazována novými. Po ukončení studia se očekávání orientují na nástup do zaměstnání.

Profesní start

Vstup mladého a začínajícího učitele je považován za profesní start, o kterém se podrobněji rozepíšeme v další kapitole. Začátek pracovního výkonu, na který se pedagog roky připravoval. Tato etapa je důležitá a v pedagogické teorii i výzkumu se na ni klade velký důraz.

V mnoha profesích se začátečníci vše postupně učí a zaučují se. Nový učitel však v první den své práce přebírá všechny povinnosti „hotového“ učitele. Má odpovědnost za veškerou odvedenou práci, kterou sám vykonává.

Profesní vzestup a stabilizace

V tomto období označujeme učitele za experta neboli zkušeného učitele. Otázkou je kdy se ze začínajícího stane zkušený učitel. V České republice není tento kariérový postup nijak legislativně popsán a každá literatura ho popisuje jinak. Myslím si, že to hodně záleží na jedinci samotném, ale také na tom, jak ho chápe a označuje okolí.

Podle většího množství odborné literatury je období od tří do pěti let praxe obdobím stabilizace. Do začátku tohoto období si učitel osvojil potřebné praktické dovednosti. Neustále se však vzdělává.

Profesní vyhasínání

Ve vývoji profesní dráhy učitelů je to poslední etapa. Bývá také označováno jako tzv. předdůchodové období.

V tomto období si učitelé častěji stěžují na nekázeň a hrubost žáků, snižují se jejich profesní ambice a zájem o to se zdokonalovat. Většina takových učitelů je nešťastných

a zklamaných z toho, kolik energie do učitelství dali a nejsou schopni vidět mnoho kladných důsledků jejich práce.

1.2 Učitelská profese

Profese je speciální úsek nebo druh pracovní činnosti spojené s určitou kvalifikací nebo konkrétními odbornými znalostmi. Zahrnuje také konkrétní vědomosti, dovednosti a specializované činnosti. Konkrétně učitelskou profesi popisují Průcha, Walterová, Mareš (2003, s. 262) jako „*sociální pracovní roli spojenou s výkonem souboru činností, jejichž smyslem je působit na chování, přesvědčování a cítění žáků a předávat jim znalosti, dovednosti a návyky vytvořené kulturou předchozích generací.*“ Učitelská profese je v podstatě poslání, protože každý učitel formuje a vzdělává jedince čímž ovlivňuje celou společnost.

Hovoří se také o tzv. feminizaci učitelské profese a to proto, že ve školství je velké množství žen a jen minimální počet mužů. Už řadu let se odborníci snaží zjistit, proč tomu tak je. Bohužel se na to ještě nikomu nepodařilo přijít a to z důvodu řady působících faktorů různého charakteru.

Řada odborníků a autorů (např. Z. Kalhous) upozorňuje na požadavky kvality praxe u absolventů pedagogických škol, jaké problémy mají začínající učitelé, a které znalosti, dovednosti a vlastnosti jsou důležité pro jejich působení ve školství. Byla provedena řada výzkumů, které řešily tuto problematiku a požadavky učitelské praxe (Dytrtová a Krhutová, 2009). Soupis požadavků zveřejnili Kalhous a Horák (in Dytrtová a Krhutová, 2009, s. 40), „*učitelské desatero*“:

1. *umět komunikovat se žáky;*
2. *dokázat adekvátně hodnotit výkon žáka;*
3. *správně provádět individuální ústní zkoušení;*
4. *znát metodiku povzbuzování a trestání a umět ji aplikovat ve třídě;*
5. *umět se pohotově rozhodovat ve standartních i neobvyklých situacích;*
6. *znát a umět uplatnit metody vysvětlování, přesvědčování a příkladu ve výchově žáků;*
7. *znát základní metody výuky a umět v dané situaci zvolit adekvátní metody;*
8. *mít jasnou vlastní koncepci výchovy a vzdělávání;*

9. *znát nejrozšířenější druhy výchovných obtíží a způsoby jejich šíření ve škole a v rodině a dokázat je u žáků diagnostikovat;*

10. *chápat význam spolupráce rodiny a školy v současných podmínkách.*“

Tyto pedagogické dovednosti si učitelé cení, protože je to soupis konkrétních dovedností, které by měli jak absolventi studia učitelství, tak i učitelé s delší praxí ovládat. Myslím si, že toto desatero využívají i pedagogické školy ke správnému rozvoji svých studentů. Z desatera bychom mohly vybrat i body aplikovatelné na učitele mateřských škol:

1. *„umět komunikovat s žáky;*
2. *znát metodiku povzbuzování a trestání a umět ji aplikovat ve třídě;*
3. *umět se pohotově rozhodovat ve standardních i neobvyklých situacích;*
4. *znát základní metody výuky a umět v dané situaci zvolit adekvátní metody;*
5. *mít jasnou vlastní koncepci výchovy a vzdělávání;*
6. *znát nejrozšířenější druhy výchovných obtíží a způsoby jejich šíření ve škole a v rodině a dokázat je u žáků diagnostikovat;*
7. *chápat význam spolupráce rodiny a školy v současných podmínkách.*“

Budoucí učitelé si v průběhu studia osvojují vědomosti a dovednosti, které po nástupu do zaměstnání využívají k naplňování požadavků této profese.

2 ZAČÍNÁJÍCÍ UČITEL V MATEŘSKÉ ŠKOLE

„Začínající učitelé jsou pedagogičtí nadšenci“ (Žák in Podlahová, 2004, s. 13), kteří vystudovali pedagogické školy. Po jejich ukončení se jedinec stává absolventem. Poté, co si najde práci, je zaměstnancem začátečníkem. Absolventi pedagogických škol jsou označováni jako začínající učitelé.

„ Tento výraz se může chápat jako mladý, nezkušený, nezralý, neovládající doposud všechny pracovní techniky a postupy. Nebo jako perspektivní, nadšený, nadějný“ (Podlahová, 2004, s. 14). Začínajícím učitelem však nemusí být jen mladý jedinec, ale každý jedinec s konkrétním vzděláním, který v daném oboru začíná. „Začínající učitel má příslušné vysokoškolské vzdělání a pedagogickou způsobilost, chybí mu však pedagogická zkušenost, je na začátku své profesní dráhy.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 306).

Tento mezník je v profesní dráze důležitý jak z psychologického, tak i sociologického hlediska. Jedinec mění roli studenta za roli učitele a přebírá zodpovědnost, kterou dříve zastřešoval někdo jiný. Také musí zvládat všechny stránky učitelské práce hned od prvního dne nástupu do práce. Z tohoto důvodu je práce začínajících učitelů provázena řadou chyb a nedostatků.

Nelze přesně určit, jak dlouho se považuje pedagog za začínajícího pedagoga. Závisí to na typu školy, ve které pracuje a individuálních zkušenostech učitele. Většinou je to zhruba 5 let. Podle anglosaské literatury je to zhruba 3-5 let, podle naší literatury je to 5-10 let. Jsou však i zdroje, které uvádí, že expertem se učitel stane až po 22 letech praxe (Podlahová, 2004).

2.1 Adaptace začínajícího učitele

„První rok ve škole je rokem konfrontace představ a ideálů mladého učitele s mnohdy tvrdou skutečností, rokem konfrontace jeho přípravy se skutečným výkonem profese, konfrontace mezi teorií a praxí“ (Šimoník, 1995, s. 9). V tomto roce si učitel osvojí chod mateřské školy, také si obohatí rozsah i obsah svých pedagogických vědomostí a získá nové didaktické dovednosti. „V prvním roce se kladou základy pedagogických zkušeností, jejichž obohacení o vlastní postřeh a přemýšlení může být počátkem tvůrčího rozvoje učitele...“ (Maciaszek in Šimoník, 1995, s. 9).

Začínající učitelé se mohou setkat s problémy. Řada takových začíná již v přípravě na povolání. Většina začínajících pedagogů je zklamána z přípravy na školách, a proto po nástupu do práce mohou mít tzv. „nástupní šok“ (Šimoník, 1995) neboli „šok z reality“ (Veenman in Lampertová, 2011).

Začínající učitel nastupuje do, pro něho, zcela nového prostředí mateřské školy, ve které bude pracovat. Než se správně adaptuje, neboli přizpůsobí se vnějšímu prostředí, je možné, že se vyskytnou nějaké problémy. Ty ho mohou zaskočit či vyvést z míry. Dle Podlahové (2001) může k těmto problémům patřit:

- Spolupráce s uvádějícím učitelem, která může začínajícího učitele ovlivnit na zbytek jeho profesní kariéry. Někdy není uvádějící učitel vůbec přidělen.
- Začínající učitel může používat nové metody, které se nemusí líbit jeho starším kolegům. Mnoho z nich předpokládá, že začínající učitelé budou učit jako oni.
- Materiální vybavení mateřské školy.
- Nadměra administrativních činností, jako například vedení třídních výkazů, učitelské rady, diagnostika všech dětí.
- Učitelství je velmi časově i psychicky náročné a mnohdy zabere i část volného času. Učitelé si musí nachystat přípravy, dále se vzdělávají, chodí na porady a školení, suplují za nemocného kolegu.
- Vztahy mezi zaměstnanci nejsou vždy kladné. Mohou být ovlivněny způsobem vedení, věkem jednotlivých učitelů, feminizací.
- Spolupráce s rodiči, bývá častý a asi největší problém. Důležité je, aby pedagog uměl s rodiči správně komunikovat.

Začínající učitelé se budou často setkávat s různými profesionálními problémy, je však důležité, aby se tyto problémy zredukovaly a zmírnily a v tom pomůže uvádějící učitel neboli mentor.

Nemůžeme však tvrdit, že tyto problémy mají všichni začínající pedagogové, někteří jsou od počátku na velmi dobré pedagogické úrovni.

V některých zemích, po prvním roce práce, mladí učitelé konají zkoušku způsobilosti a získají tak plnou učitelskou kvalifikaci.

2.2 Začínající učitel v České republice a Slovenské republice

V České republice není pozice začínajícího učitele přímo definována zákonem. Začínajícím učitelem je jedinec, který nastoupí do zaměstnání. Délka pedagogické praxe není určena. Myslím si, že by tato pozice měla být definována lépe a měla by se jí věnovat větší pozornost, protože správná adaptace začínajícího učitele je velice důležitá pro jeho kariérní rozvoj.

Oproti tomu ve Slovenské republice je tato pracovní pozice přesně určena v Zákonu č.317/2009 Z.z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Začínající učitel se zde řadí do 1. kariérového stupně. Nováček je pod vedením uvádějícího učitele odpovědného za adaptaci na výchovně - vzdělávacím procesu. Musí absolvovat adaptační vzdělávání, které organizuje škola. V průběhu dvou let musí prokázat své učitelské kompetence před komisí určenou ředitelem. Komise poté vyhodnotí podle zprávy od uvádějícího učitele, zda jsou kompetence začínajícího učitele na úrovni profesního standardu učitele. Pokud vyhodnocení dopadne dobře, postoupí učitel na 2. stupeň kariérového žebříčku a stane se samostatným pedagogickým zaměstnancem. Pokud však začínající učitel neukončí adaptační proces do dvou let, zaměstnavatel s ním ukončí pracovní poměr.

3 UVÁDĚJÍCÍ UČITEL V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Uvádějící učitel neboli mentor, je profesionálně starší osoba, ke které je přidělen začínající učitel jemuž pomáhá, sleduje jeho růst a hodnotí jeho pokroky. Pomoc by měla být nahodilá, živelná, ale ne omezující.

V České republice je osoba uvádějícího učitele velice podceňována. Záleží jen na dané instituci, zda si takového učitele zvolí nebo ne, a proto přiřazení uvádějícího učitele chápeme jako podání pomocné ruky. Pro některé profesionálně starší učitele je zaučení začátečníka ctí. Není však přesně určeno, co by měl začínajícímu učiteli poskytnout a naučit ho. Většinou reagují na okamžitou situaci, u které usoudí, že si začínající učitel počíná neobratně, nebo je pro něho neznámá.

Na dobrých mateřských školách je přiřazení takového učitele samozřejmostí, stejně jako skutečnost, že s ním ředitel hovoří o tom, jak se novému učiteli vede. Tato pracovní pozice není finančně ohodnocena, pokud ji ředitel neocení v rámci osobního hodnocení (Podlahová, 2004).

3.1 Práce uvádějícího učitele

Náplní práce uvádějícího učitele je pomáhat a radit začínajícímu učiteli. Podle Podlahové (2004, s. 14) k ní také patří:

- „ *seznámením s provozem školy;*
- *pomoc při přípravě a realizaci výchovy;*
- *pomoc v oblasti rozvíjení vztahů s rodiči;*
- *informace o ostatních okolnostech práce a provozu školy“.*

Začínající učitel se může na svém pracovišti setkat s různými situacemi, o kterých by měl s uvádějícím učitelem mluvit a společně s ním hledat jejich vhodná řešení. Uvádějící učitel by měl být schopen svého mladšího kolegu pochválit za jeho práci, povzbuzovat ho, ale také by měl být schopen citlivě vytknout chyby. Bohužel se začínající učitelé mohou setkat i s uvádějícím učitelem, který se bude povyšovat a svého mladšího, nového kolegu považovat spíše za konkurenci, než spolupracovníka.

Podlahová (2004) ve své knize uvádí, že existují metody, které uvádějící učitel uplatňuje při své práci. K těmto metodám může patřit:

- „*instruktáž při výkonu práce*“, tato metoda se využívá u jednodušších pracovních postupů, např. při ukazování pomůcek, didaktické techniky, atd.;
- „*koučování*“ je dlouhodobější metoda, při které se vysvětluje, sdělují se připomínky, poskytují se rady a návody;
- „*mentorská pomoc*“ je velice podobná metodě předcházející, jen začínající učitel zde chápe svého mentora jako svůj vzor;
- „*konzultování*“ spočívá ve vzájemné komunikaci a vzájemném ovlivňování učitelů;
- „*asistování*“ je metoda, která se dá využít i při pedagogických praxích, jde tedy o realizaci úkolů a činností pod vedením zkušenějšího učitele;
- „*pověření úkolem*“ znamená, že zkušenější učitel zadá novému učiteli úkol a poté ho hodnotí;
- „*rotace práce*“ kdy je začínající učitel pověřován různými úkoly z různých oblastí školství, např. zastoupení chybějícího kolegy;
- „*působení v roli lektora*“ je metoda předávání vlastních vědomostí, získaných z dalšího studia nebo kurzů, svým kolegům;
- „*stínování*“ je sledování běžné pracovní činnosti a pozdější dotazování na důvody použití různých metod a postupů.

Záleží však pouze na uvádějícím učiteli zda tyto metody využije a pokud se rozhodne je použít, záleží jen na něm, které z nich využije.

3.1.1 Proces uvádění začínajícího učitele

Začínající učitel musí již při nástupu do práce plnit všechny povinnosti, které učiteli přísluší. Může se tedy vyskytnout řada problémů a chyb, které jedinec musí řešit. Nováček nastupuje do práce ve velmi hektickém organizačním období. Z tohoto důvodu potřebuje podporu a pomoc starších a zkušenějších kolegů (Šimoník, 1995). První zaměstnání je velice důležité v rozvíjení dalších odborných, metodických dovedností a vědomostí, protože ze středních a vysokých škol nevychází hotoví učitelé a je potřeba je dotvářet.

Klement (in Šimoník, 1995, s. 23) tvrdí, že proces uvádění může mít různé přístupy. „*Může jít o citlivé uvedení do tvořivé práce, kdy se absolvent postupně učí stále pohořelěji využívat teoretických poznatků, praktických znalostí a dovedností při řešení každodenních vzdělávacích a výchovných problémů.*“ Tento přístup vede k tvořivému učitelství.

Jsou však i další přístupy, např. zapomeň na všechny poučky a dělej všechno jako já- učitel tedy pouze přebere zjeté schémata a sám se nemůže kreativně prosadit. Dále existuje třetí typ, kdy nový učitel dostane přesně a striktně vymezené povinnosti a jiné věci od něho nejsou vyžadovány. Tento přístup může zmařit mladý pedagogický optimismus.

3.2 Uvádějící učitel v České republice a Slovenské republice

Stejně jako u začínajícího učitele není ani osoba uvádějícího učitele v České republice definována zákonem. Je to osoba s dlouholetou praxí a pomáhá v procesu adaptace mladšímu kolegovi. Bohužel není stanovené, jak dlouhou praxi musí učitel mít, aby mohl uvádět mladší kolegy. Nejsou stanovené přesné povinnosti nebo náplň práce takového učitele a také není povinností mateřské školy pověřit staršího kolegu, aby byl uvádějším učitelem.

Ve Slovenské republice je uvádějící učitel a jeho úloha popsána v Zákonu č.317/2009 Z.z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Je zde uveden jako pedagogický zamestnanec specialista, který zodpovídá za průběh adaptace začínajícího učitele a také hodnotí míru osvojení kompetencí samostatného pedagogického zamestnance. Činnost uvádějícího učitele může vykonávat samostatný pedagogický pracovník, který současně vykonává i pedagogickou činnost, nebo odborný zamestnanec s první atestací. Ředitel dané instituce pak zapracuje tuto kariérovou pozici do struktury kariérových pozic a personální dokumentace dané instituce, školy. Vymezení hlavních činností, zodpovědností, pravomocí a povinností, úloh a pracovních podmínek je pak součástí popisu pracovní pozice (Rabe, 2010).

3.3 Proces uvádění začínajícího učitele v České republice a Slovenské republice

V České republice se v zákonech nepopisuje proces uvádění. Bohužel není ani velké množství českých autorů, kteří by se věnovali problematice uvádění začínajících učitelů. V takovém procesu by měl uvádějící učitel svému novému kolegovi pomoci s adaptací a ukázat mu chod a řád mateřské školy, také jim usnadnit práci. Není však pravidlem, že k uvádění začínajícího učitele dojde, záleží to pouze na konkrétní instituci.

Ve Slovenské republice se o uvádění učitelů do praxe zmiňuje Vyhláška ministerstva školství SR č.42/1996 Z.z., o ďalšom vzdelávaní pedagogických pracovníkov, podle níž uváděním do praxe získávají začínající pedagogičtí pracovníci praktické

zkušenosti, které jsou potřebné pro výkon práce a adaptaci v konkrétních podmínkách pedagogické praxe. Uvádění trvá jeden rok a uskutečňuje se podle projektu vydaného ministerstvem. Proces uvádění končí závěrečným hodnocením pedagogického pracovníka před tří člennou komisí stanovenou ředitelem školského zařízení, se kterým je pedagogický pracovník v pracovním poměru. Pokud je jedinec označen jako neúspěšný, může uvádění zopakovat ve druhém roce své praxe.

4 KOOPERACE ZAČÍNÁJÍCÍHO A UVÁDĚJÍCÍHO UČITELE V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Každý začínající učitel by měl být přidělen k uvádějícímu učiteli, který mu pomůže s jeho adaptací do školního prostředí. Uvádějící učitel také sleduje jeho pokroky a hodnotí jeho práci.

Podlahová (2004) uvádí, že vztah uvádějící učitele k začínajícímu můžeme rozdělit na dva typy. První typ se na nového kolegu těší a druhý typ ho chápe jako někoho neznámého, kdo ještě nemá tolik zkušeností a nemůže jej ohrozit.

Začínající učitel může brát uvádějícího jako svého kolegu, který mu poradí v nesnázích, nebo jako svého nadřízeného. Šimoník (1995) ve své výzkumu uvádí, jak by se měl uvádějící učitel ke svému mladšímu kolegovi chovat, a to jako:

- k rovnocennému partnerovi;
- nenutit mu svou pomoc, ale měl by vědět, že je mu kdykoliv ochoten pomoci;
- pokud je o pomoc požádán, tak nepoučuje, ale jen debatuje a nabídne několik vhodných alternativ;
- neodrazuje začínajícího učitele od metod, kterému se jemu samotnému nevydařily;
- rady by neměly ovlivňovat přístupy a postoje mladého učitele k lidem, vztahům, postojům a věcem.

Vztah mezi oběma učiteli nesmíme chápat jako kontrolu nebo snahu o omezování začátečníka, právě naopak. Tento vztah může být velice naučný a obohacující pro obě strany.

Šimoník (1995) také uvádí formy spolupráce mezi těmito pedagogy. Tyto formy jsou však uvedené pro spolupráci pedagogů v institucích pro primární vzdělávání. Z tohoto důvodu jsme vybrali jen ty, které jsou aplikovatelné v preprimárním vzdělávání:

- hospitace ve výchovně – vzdělávacím procesu a následný rozbor;
- konzultace;
- diskuze o práci, metodách, dětech;
- společná účast na akcích školy a na programech pro vzdělávání pedagogických pracovníků;
- organizace akcí pro děti;
- vystoupení pro rodiče.

Kooperace mezi učiteli přispívá k rozvoji školy a profesionality pedagogů. Podle některých zjištění dosahují školy, ve kterých učitelé spolupracují, lepších vzdělávacích výsledků. Spolupráce učitelů je důležitá při tvorbě školních vzdělávacích programů, diagnostice dětí, vzájemných konzultacích při organizaci vystoupení a hlavně při řešení možných problémů, které se mohou vyskytnout.

5 OČEKÁVÁNÍ ZAČÍNAJÍCÍCH UČITELŮ

Podle Hartla a Hartlové (2010) je očekávání chápáno jako předpoklad, že se něco uskuteční v daném čase, na daném místě a určitým způsobem. Očekávání jsou vázána na stále nové a neobvyklé osobní prožitky. „*Splnění minulých očekávání vzbuzuje stále nová přání*“ (Keller, 1995, s. 102). Dalo by se říct, že jakmile je nějaké očekávání naplněno, vytvoří se nové. Jsou spojené s našimi představami toho, čeho bychom chtěli dosáhnout. V podstatě jsou to požadavky kladené na nás samotné nebo na někoho v našem okolí.

Každý začínající učitel si vytvoří svá vlastní očekávání od kooperace s uvádějícím učitelem, většinou ještě před nástupem do zaměstnání. Ty pak ovlivňují jejich spolupráci. Zda budou naplněna, závisí jak na osobě uvádějícího učitele, ale také učitele začínajícího. Důležitým faktorem je jejich vzájemná komunikace. Měli by si navzájem sdělit své představy a ideály o jejich spolupráci. Může přijít i zklamání, kdy se ony představy a ideály, vytvořeny ještě před nástupem do zaměstnání, střetnou s realitou mateřské školy.

K jednotlivým možným očekáváním začínajících učitelů se vyjadřuji v praktické části této práce.

5.1 Teorie očekávání

Americký profesor Victor Vroom vytvořil v roce 1968 Teorii očekávání. Je založena především na motivaci, osobní volbě člověka, která ovlivňuje jeho vnitřní očekávání. Průběh motivace závisí na osobním očekávání lidí a na potřebě dosáhnout cíle. To znamená, že pokud je člověk kladně motivovaný, udělá vše proto, aby jeho cíle byly naplňovány. Jsou přesvědčení, že to co dělají, je k cíli úspěšně přivede. Tím pádem jsou jejich očekávání naplňována snadněji a rychleji (Management mania, 2012).

Rozšířeným modelem teorie očekávání, který vychází z teorie očekávání, se zabýval Lyman W. Porter spolu s Edwardem L. Lawlerem. Podle tohoto modelu míra motivace závisí na hodnotě odměny, míry energie a lidské víry v získání odměny. Z toho vyplývá, že naše očekávání budou naplněna, pokud je míra naší motivace, víry a energie, kterou do naplnění vložíme, vysoká.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 ZÁKLADNÍ INFORMACE O VÝZKUMU

Teoretickým východiskem výzkumu jsou pojmy začínající, uvádějící učitel, jejich vzájemná kooperace a také očekávání od této kooperace. Z tohoto důvodu se v praktické části práce zaměříme na získání konkrétních očekávání začínajícího učitele od kooperace s uvádějícím učitelem v mateřské škole a také na získání odpovědí na stanovené dílčí výzkumné cíle.

6.1 Výzkumné cíle

Stanovení výzkumných cílů patří mezi důležitou část při přípravě na realizaci samotného výzkumu. Hlavním cílem mého výzkumu je zjistit, jaká očekávání mají začínající učitelé od spolupráce s uvádějícími učiteli a zda jsou jejich očekávání naplněna.

K dílčím výzkumným cílům pak patří:

- Vytvořit kategorie očekávání začínajících učitelů.
- Zjistit, zda učitelé vědí, kdo je začínající a uvádějící učitel.
- Zjistit, zda by podle začínajících učitelů bylo vhodné vymezit v České republice přesné povinnosti uvádějícího učitele.

Je důležité zjistit, jaké myšlenky a přehled mají účastníci o začínajícím učiteli. Zda jsou tyto pojmy běžně užívány, i když nejsou oficiálně schváleny. Také mě zajímají názory účastnic na uzákonění těchto pojmů a sepsání jejich oficiálních povinností.

6.2 Výzkumné otázky

Vytvořila jsem si také výzkumné otázky, na které budu prostřednictvím svého výzkumu hledat odpovědi. K těmto otázkám patří:

- Jaká jsou očekávání začínajících učitelů od kooperace s uvádějící učitelkou?
- Jak jsou tato očekávání naplňována?
- Jak vymezují pojem, úlohu a práci začínajících učitelů?
- Proč by měli uvádějící učitelé mít přesně stanovené povinnosti?
- Proč by měly být v zákonu ukotveny pojmy začínající a uvádějící učitel?

6.3 Výzkumný soubor

Zvoleným výzkumným souborem jsou začínající učitelé mateřských škol ze Zlínského kraje. V bakalářské práci považuji za začínajícího učitele absolventa pedagogických škol do tří let praxe, včetně. Počet dostupných subjektů je 10 žen ve věku od 21 do 23 let. Všechny participantky jsou absolventkami středních pedagogických škol a dvě z nich v současné době studují dálkově vysoké školy.

6.4 Výzkumná metoda

Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila polostrukturované interview se začínajícími učiteli v mateřských školách. Tento typ rozhovoru jsem si zvolila proto, abych se kromě předem připravených otázek mohla zeptat i na nějaké doplňující otázky a získat tak co nejvíce zpracovatelných informací.

Otázky byly otevřené, ale také uzavřené. Byly zaměřené na okruhy začínající učitel, uvádějí učitel, legislativa, kooperace a v poslední řadě očekávání.

7 REALIZACE VÝZKUMU

Před samotnou realizací výzkumu jsem si stanovila hlavní a dílčí výzkumné cíle. Dále jsem si vytvořila výzkumné otázky, na jejichž základě jsem sestavila otázky k polostrukturovanému interview (příloha P I). Tyto otázky jsem následně ověřila na zkušebním souboru (N= 3). Chtěla jsem zjistit, zda jsou otázky pro respondenty srozumitelné.

Při výběru výzkumné vzorky jsem oslovila 15 svých bývalých spolužáků, kteří jsou v současné době učiteli mateřských škol. Délka jejich praxe je od jednoho do tří let, včetně. Bohužel jen 10 z nich bylo ochotno pomoci mi s mým výzkumem. Neochota zbylých učitelů nemusela vyplývat z toho, že neměli zájem, ale z nedostatku času, jelikož jednotlivé rozhovory probíhaly v čase jejich pracovní doby.

Rozhovory jsem realizovala individuálně s jednotlivými učitelkami v místě jejich zaměstnání. Před začátkem samotného rozhovoru byly učitelky obeznámeny s účely interview. Také jsem se je snažila povzbudit, aby vyjadřovaly vlastní názory a zkušenosti. Zdůraznila jsem, že rozhovory jsou anonymní. Všechny učitelky souhlasily s nahráváním rozhovoru na diktafon. Po získání všech rozhovorů následovala fáze písemného transkriptu (příloha P II), kódování textů, vytvoření kategorií a následné zhodnocení výsledků.

7.1 Výsledky výzkumu a interpretace získaných dat

V České republice není mnoho výzkumů, které by se týkaly začínajících a uvádějících učitelů v mateřských školách. Chtěla jsem na ně tímto výzkumem upozornit.

V této části práce uvedu výsledky výzkumu.

V úvodní části svého rozhovoru, v raportu, jsem zjistila věk, stav, nejvyšší dosažené vzdělání a délku praxe jednotlivých participantek. Dvě z nich mají 21 let, tři mají 22 let a pět má 23 let. Pro větší přehlednost jsem tyto informace umístila do grafu (Obr. 2).

Obr. 2. Věk participantek

Všechny dotazované učitelky jsou svobodné a jejich nejvyšší dosažené vzdělání je středoškolské s maturitou. Dvě učitelky pracují ve školství 1. rok, jedna zde pracuje 2 roky a zbylých sedm pracuje 3 roky. Tyto informace jsem znázornila i graficky (Obr. 3).

Obr. 3. Délka praxe participantek

Ze samotného interview vznikly následující kategorie:

- já jako začínající učitel;
- charakteristika začínajícího učitele;
- charakteristika uvádějícího učitele;
- povinnosti;
- zákon;
- kooperace;
- očekávání.

Jednotlivé kategorie jsou rozpracované a vysvětlené v tabulkách a grafech níže. Interpretacím kategorií kooperace a očekávání budeme věnovat větší pozornost, nakolik představují hlavní těžiško výzkumu.

Tab. 1. Kategorie: Já jako začínající učitel

Kategorie:	JÁ JAKO ZAČÍNÁJÍCÍ UČITEL
Výsledky:	<p>Odpovědi by se daly rozdělit do dvou skupin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Jsem začínající učitel</i>- devět učitelek odpovědělo, že stále jsou začínající učitelky a to z několika důvodů: <ul style="list-style-type: none"> ➤ krátká praxe; ➤ málo zkušeností; ➤ stále se učí novým věcem; ➤ cítí se jako začátečník. <p>Většina učitelek, které mají tříletou praxi, uvedlo, že na sobě vidí rozdíly a pokroky, kterých za dobu své praxe dosáhly.</p> • <i>Nejsem začínající učitel</i>- tuto odpověď jsem dostala od jedné učitelky, která je ve školství tři roky. Za začínajícího učitele se nepovažuje, protože si myslí, že má zkušenosti a v současné době je uvádějící učitelkou pro její novou kolegyni.

Tato kategorie souvisí s otázkou, zda si pedagogové myslí, že jsou ještě začínajícími učiteli. Jak už jsem zmínila v teoretické části, v České republice není zákonem stanovená délka praxe po kterou je nový zaměstnanec označován jako začínající učitel. Proto mě zajímalo, na jaké úrovni si učitelé myslí, že jsou.

V této kategorii jsem zjistila, že 9 z 10- ti participantek se stále považuje za začínajícího učitele. Tyto výsledky jsou závislé jak na jejich pocitu, tak na míře sebekritiky. Podle níž také odůvodnily svou odpověď. Začínajícími učiteli jsou, protože mají krátkou praxi, málo zkušeností, stále se učí novým věcem nebo je to jen jejich vnitřní pocit. Pokud se cítí jako začínající učitelé a myslí si, že se můžou ještě zdokonalit a naučit se nové věci, není ostudou to přiznat.

Tab. 2. Kategorie: Charakteristika začínajícího učitele

Kategorie:	CHARAKTERISTIKA ZAČÍNÁJÍCÍHO UČITELE
Výsledky:	<p>Všechny učitelky byly schopny svými slovy charakterizovat začínajícího učitele. Jejich společná charakteristika je následující:</p> <ul style="list-style-type: none"> • absolvent pedagogické školy, který nastoupí do zaměstnání; • zařazuje se do výchovně - vzdělávacího procesu; • nemá žádnou nebo jen malou praxi, kterou získal během studií; • nemá zkušenosti; • neví, jak to v konkrétní mateřské škole funguje.

Tato kategorie vznikla z otázky, ve které jsem se snažila zjistit, zda začínající učitelky jsou schopny charakterizovat pojem a osobu začínajícího učitele.

Výsledky této kategorie mě nepřekvapily, každá učitelka by měla umět popsat začínajícího učitele. Společnými silami vytvořily charakteristiku jako z učebnice.

Z odpovědí tedy vyplývá, že začínající učitel je absolventem pedagogické školy ať už střední nebo vysoké. Nastupující do zaměstnání v mateřské škole jen s praxí získanou v průběhu studia. Zařazuje se zde jako činitel výchovně – vzdělávacího procesu,

bez velkých praktických zkušeností. Ty si musí osvojit stejně jako chod mateřské školy, ve které se nachází.

Tab. 3. Kategorie: Charakteristika uvádějího učitele

Kategorie:	CHARAKTERISTIKA UVADEJICIHO UCITELE
Výsledky:	<p>Jedna z učitelek nevěděla, kdo je uvádějí učitel a z tohoto důvodu mi ho nemohla charakterizovat.</p> <p>Dalších devět učitelek uvedlo, že se v České republice starší kolegyně často neoznačují pojmem uvádějí učitel. Další charakteristika:</p> <ul style="list-style-type: none"> • je to starší osoba s dlouho letou praxí; • má na starost začínajícího učitele; • neměl by se povyšovat; • měl by být kreativní, pohotový, vstřícný, chápavý; • je vzorem. <p>Dále jsem také získala obsah jejich práce se začínajícím učitelem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uvede ho; • pomáhá mu; • radí mu; • kontroluje ho; • seznamuje ho s tím, jak učit; • seznamuje ho s kurikulárními dokumenty, plány, hodnocením, provozem a řádem mateřské školy; • je pro něho vzorem.

Pojem uvádějí učitel se v České republice používá jen zřídka a mě zajímalo, zda dovedou začínající učitelky charakterizovat tuto osobu.

Jak už jsem se zmínila, tento termín není v naší republice oficiální, i tak participantky dokázaly tohoto učitele popsat. Jedna takového učitele při sobě nikdy neměla a nedokázala o něm nic říct, sama jsem jí pak vysvětlila, kdo to je, abychom mohly pokračovat v rozhovoru.

Z výsledků vyplývá, že uvádějí učitel je starší osoba s dlouholetou praxí. Je kreativní, pohotová, vstřícná a chápavá. Věnuje se uvádění začínajícího učitele, pro kterého je vzorem. Tudíž by se k němu měl chovat s respektem a nepovyšovat se. Náplní jeho práce je tedy uvádění začínajícího učitele, pomáhá mu, radí mu, kontroluje ho. Dále mu ukazuje chod mateřské školy a práci s kurikulárními i dalšími dokumenty.

Tab. 4. Kategorie: Povinnosti

Kategorie:	POVINNOSTI
Výsledky:	<p>Na tyto otázky byla odpověď nerozhodná, pět učitelek by to uvítalo a pět to odmítlo.</p> <p>Ty, které by uvítaly tyto povinnosti, to odůvodnily tak, že by to zlepšilo přístup uvádějího učitele k začínajícímu, a také by byly na všech mateřských školách stejné podmínky pro začínající učitele.</p> <p>Na druhou stranu byly povinnosti zavrhnuty z důvodu různých učitelů a různých metod, které využívají.</p>

Tuto kategorii jsem vytvořila na základě získaných informací, zda by měl mít uvádějí učitel přesné povinnosti s ohledem na zlepšení kooperace a zjednodušení adaptace.

Očekávané výsledky této kategorie byly, že daleko více participantek bude souhlasit se sepsáním povinností pro uvádějí učitele. Přepokládala jsem, že budou více myslet na své budoucí kolegy, jejichž adaptaci by to nesmírně pomohlo a usnadnilo. Ze své vlastní zkušenosti musí vědět jak je uvádějí učitel důležitý.

Tab. 5. Kategorie: Zákon

Kategorie:	ZÁKON
Výsledky:	<p>Odpovědi participantek byly opět nerozhodné. Pět odpovědí kladných a pět záporných. Některé ani nevěděly, jestli tato problematika v zákonu již je nebo není.</p>

	<p>Participantky, které uvedly kladnou odpověď, ji odůvodnily tím, že každá začínající učitelka, potřebuje ke správné adaptaci uvádějího učitele. Proto by se v zákonu měla objevit alespoň povinnost mateřských škol poskytnout začínajícím učitelům uvádějího učitele.</p> <p>Na druhou stranu u záporných odpovědí bylo vysvětlení, že to záleží jen na úrovni konkrétní mateřské školy, zda poskytne uvádějího učitele. Pokud by to bylo v zákoně uvedeno, stejně by to nikdo nedodržel. Dovolím si citovat jednu z respondentek: „<i>Beztak by se na to vykašlaly se slovy, že jim taky nikdo nepomáhal.</i>“</p>
--	--

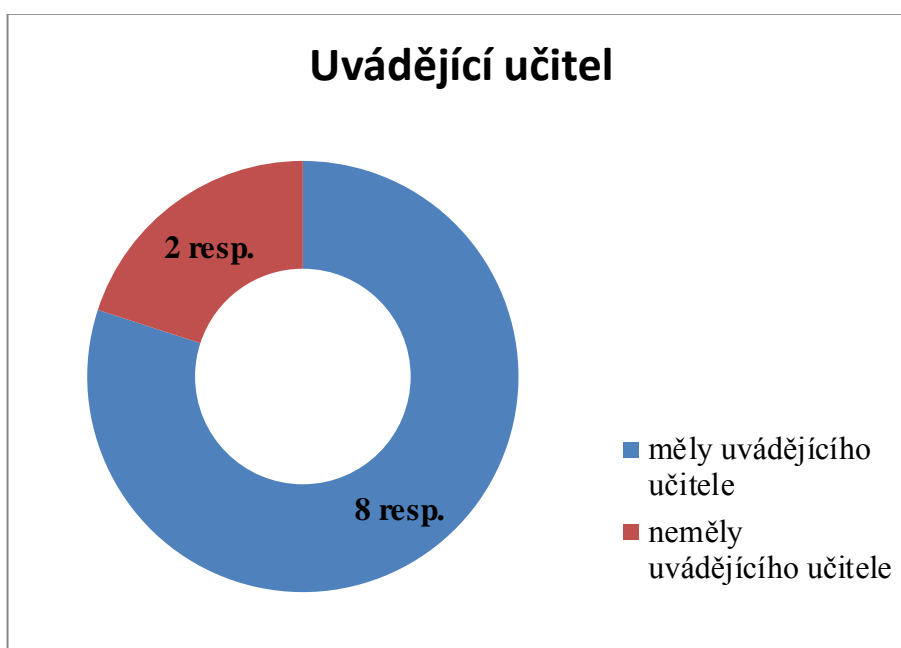
Tato kategorie byla vytvořena, na základě získaných odpovědí na otázku, zda by bylo vhodné vložit pojmy uvádějího a začínající učitel do zákona, po vzoru Slovenské republiky. Podle mého názoru by tak bylo daleko více očekávání a ta by byla lépe naplňována.

Stejně jako u výsledků kategorie povinnosti, jsou i tyto výsledky překvapující. Předpokladem bylo, že většina dotazovaných participantek bude souhlasit s uvedením a podrobným rozepsáním těchto pojmů do zákona. Důvodem proč uvést pojmy do zákona je především poskytnutí uvádějího učitele začínajícímu a tím dosáhnout lepší a rychlejší adaptace. Ty, které nesouhlasily, si svou odpověď obhájily tím, že je to jen na mateřské škole. Pokud by to v zákoně uvedeno bylo, nikdo by to neplnil.

Tab. 6. Kategorie: Kooperace

Kategorie:	KOOPERACE
Výsledky:	<p>Osm z dotazovaných učitelek měly uvádějího učitele nebo nějakou starší kolegyni, která jim pomáhala. Dvě učitelky neměly uvádějího učitele, ale chtěly by ho mít. Podle jejich slov by byla adaptace daleko jednodušší. Pro přehlednost jsem tyto informace znázornila graficky (Obr. 4).</p> <p>Když se zaměříme na kooperaci, tito uvádějího učitelé nebo starší kolegyně neměly v popisu práce pomáhat svým novým kolegyním,</p>

	<p>přesto s ochotou pomáhaly, radily a zaučovaly. V jednom případě jsem se setkala s tím, že uvádějící učitelka se sama chodila radit ke kolegyni s vysokoškolským vzděláním a své nové kolegyni moc nepomohla.</p> <p>V současné době mají jen dvě respondentky oficiálně uvádějícího učitele, ale i když ho nemají a nikdo je nekontroluje, ví, že se na zkušenější kolegyně mohou obrátit, kdykoliv vznikne nějaký problém.</p>
--	--

Obr. 4. Uvádějící učitel

Tato kategorie je jedna z nejdůležitějších. Řadíme zde odpovědi, zda vůbec měly participantky uvádějícího učitele a jak spolu spolupracovali.

Výsledky této kategorie dopadly nad očekávání. Nemyslela jsem, že tolik začínajících učitelek bude mít u sebe uvádějícího učitele. Vystihuje to úroveň mateřských škol, jejich zájem o své nové zaměstnance a také o vzdělávací úroveň, kterou poskytují svým dětem.

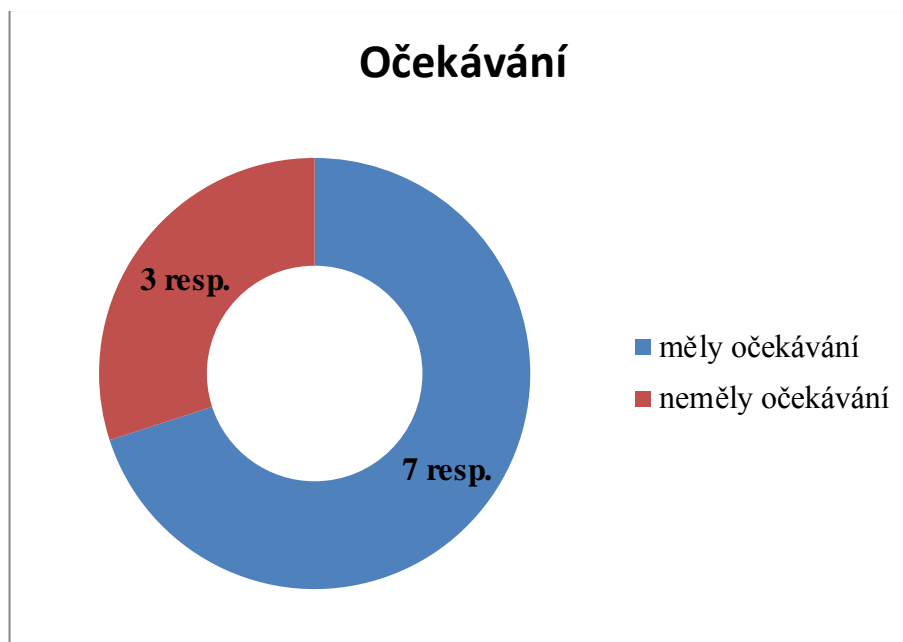
Většina z těchto uvádějících učitelů se svým mladším kolegům aktivně věnovala a pomáhala jim. Dokonce i v současnosti, kdy už jim vůbec pomáhat nemusí. Když participantky odpovídaly na otázky týkající se této kategorie, bylo vidět, že své uvádějící učitelky respektují a jsou jim vděčné za to, co pro ně udělaly a co je naučily.

Tab.7. Kategorie: Očekáváníí

Kategorie:	OČEKÁVÁNÍ
Výsledky:	<p>Nejdůležitější bylo zjistit, zda začínající učitelky vůbec měly nějaká očekávání. Tři učitelky žádná očekávání neměly, zbylých sedm očekávání měly (Obr. 5).</p> <p>Tuto kategorii jsem se rozhodla rozdělit na další vzniklé kategorie pojmenované podle zjištěných očekáváníí. K těmto kategoriím jsem následně přiřadila subkategorie.</p>
Kategorie:	OČEKÁVÁNÍ OD KOOPERACE S UVÁDĚJÍCÍM UČITELE
Subkategorie:	<p>Do této kategorie jsem přiřadila jen očekáváníí spojená s uvádějícím učitelem.</p> <ul style="list-style-type: none">• VĚDOMOSTI: NĚCO JE NAUČÍ- tato odpověď v sobě zahrnuje širokou škálu věcí, a proto ji nejspíš učitelky použily, chtěly se naučit vše, na co je škola nepřipravila.• DOKUMENTACE, ADMINISTRATIVA: POMŮŽE S PLÁNY, TÉMATY, PŘÍPRAVAMI, HODNOCENÍM- toto očekáváníí byla jedno z nejčastějších, je to z toho důvodu, že učitelky ze středních škol nejsou dostatečně připravené na psaní takových dokumentů.• ŘÍZENÍ: UKÁŽE CHOD MATEŘSKÉ ŠKOLY- do této kategorie se řadí seznámení s chodem, řádem a zaměstnanci mateřské školy. Je to standardní očekáváníí, které by mělo být plněno automaticky při nástupu začínající učitelky.• ZKUŠENOSTI: PŘEDÁ SVÉ ZKUŠENOSTI- k těmto zkušenostem patří různé poznatky, které uvádějící učitelka vysledovala během své praxe.• RADA OD UVÁDĚJÍCÍHO UČITELE: BUDOU MÍT UVÁDĚJÍCÍHO UČITELE- začínající učitelky si přály mít uvádějící učitelku s dlouholetou praxí, která je uvede, pomůže jim a poradí.

	Níže jsem graficky znázornila, kolik participantek mělo jednotlivá očekávání (Obr. 6).
Kategorie:	JINÁ OČEKÁVÁNÍ
Subkategorie:	<p>Do této kategorie jsem přiřadila další očekávání, které mi participantky sdělily, a které nesouvisí s uvádějícím učitelem.</p> <ul style="list-style-type: none"> • PROCES ADAPTACE: DOBRÁ ADAPTACE- toto očekávání je snad jedno z nejdůležitějších, protože pokud se nová učitelka správně adaptuje, cítí se ve svém novém zaměstnání dobře, projeví se to i na její práci a přístupu k dětem. • DĚTI: OČEKÁVÁNÍ OD DĚTÍ- k očekáváním od dětí patří, že budou hodné, pozorné a slušné. • KARIÉRA: KARIÉRNÍ POSTUP- toto očekávání měly participantky, které jsou ve školství již třetím rokem. Chtěly by přejít do jiných tříd, například k předškolákům a vést je samy nebo se stát uvádějícím učitelem. • ZDOKONALENÍ SE: ZDOKONALENÍ SEBE SAMA- stále na sobě pracovat a zlepšovat své schopnosti. • INOVACE: VYZKOUŠET SI NOVÉ VĚCI- toto očekávání se pojí s očekáváním kariérního postupu. Participantky by si rády vyzkoušely vést jiné třídy. <p>Níže jsem znázornila, kolik participantek mělo jednotlivá očekávání (Obr. 7).</p>
Kategorie:	PLNĚNÍ OČEKÁVÁNÍ
	<p>Důležité bylo také zjistit, zda jsou tato očekávání naplňována.</p> <p>Byla naplněna ochotou uvádějících učitelek, nebo jejich plnění poznaly z kladných nebo záporných reakcí dětí, nebo si svá očekávání musely naplnit samy (Obr. 8). Pokud si participantky naplňovaly svá očekávání samy, znamená to, že psaly přípravy podle sebe nebo sledovaly starší kolegyni při práci a samy si tak zjistily jak dělat některé věci. U jedné</p>

	participantky mohou být očekávání naplňována i více způsoby. U dvou učitelek očekávání naplněna nebyla.
--	--

Obr. 5. Očekávání

Obr. 6. Očekávání od kooperace s uvádějícím učitelem

Obr. 7. Jiná očekávání

Obr. 8. Plnění očekávání

Tato kategorie, patří k nejdůležitější. Popisuje očekávání jak od kooperace s uvádějícím učitelem tak jiná očekávání.

Sedm z participantek mělo očekávání, ať už od kooperace s uvádějícím učitelem, nebo jiná. Důvod, proč tři participantky očekávání neměly, je prostý, netušily, že jim mateřská škola poskytne uvádějího učitele a myslely, že na vše budou samy.

Výsledná očekávání jsou rozpracovaná do více kategorií a subkategorií. Hlavními kategoriemi jsou očekávání od kooperace s uvádějícím učitelem a jiná očekávání.

Očekávání od kooperace s uvádějícím učitelem jsou rozdělena do pěti subkategorií a to:

- vědomosti – očekávaly získání nějakých vědomostí od uvádějí učitelky;
- dokumentace a administrativa – očekávala rady ve zpracování dokumentů a administrativy;
- řízení – zde řadíme očekávání seznámení se s chodem a řízením mateřské školy;
- zkušenost – očekávaly, že jim uvádějí učitel předá zkušenosti získané během jeho praxe;
- rada od uvádějího učitele – očekávání uvádějí učitelky s dlouholetou praxí a tudíž schopnou poradit.

Každá ze zmíněných vznikla na základě odpovědí participantek. Ty si je vytvořily ještě před nástupem do zaměstnání.

Kategorie jiných očekávání má pět subkategorií, ke kterým řadíme:

- proces adaptace – očekávaly, že se správně adaptují;
- děti – očekávání na chování dětí;
- kariéra – postup z pozice začínající učitel na pozici samostatný učitel;
- zdokonalení se – získávání stále nových vědomostí, dovedností a zkušeností, jde o celoživotní vzdělávání;
- inovace – očekávání zkusit si nové věci např. díky kariérnímu postupu.

V této kategorii se nachází jen jedna subkategorie očekávání, kterou si participantky vytvořily ještě před nástupem do zaměstnání. Je to proces adaptace. Další subkategorie vznikaly v průběhu jejich pedagogické praxe.

Plnění jednotlivých očekávání, vyplývá z jednotlivých druhů. Pokud měly očekávání na svou osobu, musely si je naplnit samy. Jestli to byla očekávání od dětí, byla naplňována dětmi. Stejně jako očekávání od kooperace s uvádějícím učitelem, která musel naplnit uvádějí učitel.

7.2 Závěr výzkumu a doporučení pro praxi

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jaká očekávání mají začínající učitelé od kooperace s uvádějícím učitelem. Podařilo se sepsat řadu takových očekávání a také je rozdělit do dvou kategorií a několika subkategorií.

Většina z dotazovaných participantek měla možnost kooperace a uvádějícím učitelem, kterého jim poskytla mateřská škola. Zjistily jsme, že tyto participantky měly od kooperace nějaká očekávání a řada z nich byla naplněna. U dvou dotazovaných participantek očekávání naplněna nebyla. Výše je graf toho jak, nebo spíše kdo tato očekávání naplňuje.

Výzkumem byly získány odpovědi i na všechny dílčí výzkumné cíle a předem připravené výzkumné otázky. Některé výsledky byly očekávané, jiné překvapující ať už mile nebo nemile.

Po zpracování této práce a především výzkumu bych ráda uvedla i pár rad pro praxi. Ty jsem rozdělila na rady pro:

- začínající učitele - nebát se říct si o radu;
 - umět říct svůj názor;
- uvádějící učitele - měl by mít trpělivost se svým novým a méně zkušeným kolegou neboť on sám byl také na jeho místě;
 - měl by nováčka pozorovat a říkat mu své rady a připomínky;
- mateřské školy - měly by si vážit všech začínajících učitelů;
 - usnadnit jim adaptaci;
 - poskytnout uvádějícího učitele;
- samotný proces uvádění - důležité je ho nepodceňovat;
 - měl by být založen na vzájemné spolupráci začínajícího i uvádějícího učitele.

Tyto rady vyplynuly ze zpracovaného výzkumu. Je potřeba si uvědomit, že na vzdělávání je kladen čím dál větší důraz. Z tohoto důvodu je důležité usnadnit novému učiteli adaptaci, protože ta se pak promítne i do jeho práce a vztahu k dětem.

ZÁVĚR

Očekávání začínajících učitelů, jsou v podstatě požadavky, které si sebou přináší do nového zaměstnání nebo si je vytváří v průběhu práce. Tato očekávání jsou většinou zaměřena na kooperaci s uvádějícím učitelem nebo starším kolegou. Ten jim bude pomáhat v průběhu celého adaptačního procesu.

V teoretické části jsem chtěla zjistit, jak jednotliví autoři popisují tyto osoby. Této problematice se z českých autorů nejvíce věnuje pan Průcha a paní Podlahová. Většina literatury, kterou jsem našla a ze které jsem čerpala informace do své práce, se zabývala těmito pojmy jen všeobecně nebo v souvislosti se základní školou. Nikdo se jim však nevěnuje na úrovni mateřské školy. Myslím si, že by bylo vhodné napsat knihu nebo vytvořit hlubší výzkum i v souvislosti s mateřskou školou.

V praktické části jsem naplnila všechny své cíle a získala odpovědi na všechny výzkumné otázky. Jak jsem se zmínila výše, některé odpovědi byly překvapující, zarazující a jiné naopak potěšující. Zejména přístup mateřských škol k novým učitelům. Většina z dotazovaných měla přiděleného uvádějícího učitele, i když jim ho mateřská škola vůbec poskytovat nemusela a tito uvádějící učitelé tuto práci vykonávaly dobrovolně, ochotně a často bez nároku na honorář.

Tato práce byla vypracována hlavně z důvodu upozornění na osobu začínajícího a uvádějícího učitele v mateřské škole, o nichž se zmiňuje jen malé množství odborné literatury. Tuto práci by mohli využít jak začínající učitelé tak i uvádějící, aby věděli co od spolupráce očekávat a jakou cestou se ubírat při procesu uvádění.

Mé doporučení, na které mě přivedlo sepsání této práce je, že by se Česká republika měla zaměřit na začínajícího a uvádějícího učitele v mateřské škole. A to jak po stránce literární, tak po stránce zákonné. Zejména tyto pojmy zavést jako oficiální označení. Líbí se mi, jak se k tomuto tématu v zákoně věnuje Slovenská republika, myslím si, že v této oblasti bychom si z ní mohli vzít příklad.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní zdroje

- [1] DYTRTOVÁ, Radmila a Marie KRHUTOVÁ, 2009. *Učitel: Příprava na profesi*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2863-6.
- [2] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2010. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-686-5.
- [3] HOLOUŠOVÁ, Drahomíra, 2008. Učitel a profesní etika. In *Učitel a žák v současné škole*. Brno: Masarykova univerzita, s. 86- 93. ISBN 978-80-210-4752-5.
- [4] JÚVA, Vladimír, 2001. *Základy pedagogiky: pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-95-8.
- [5] KALHOUS, Zdeněk a F. HORÁK, 1996. K aktuálním problémům začínajících učitelů. In DYTRTOVÁ, Radmila a Marie KRHUTOVÁ. *Učitel: Příprava na profesi*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 40. ISBN 978-80-247-2863-6.
- [6] KELLER, Jan, 1995. *Dvanáct omylů sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-09-5.
- [7] KLEMENT, B., 1969. Jaká je nynější příprava učitelů. In Oldřich ŠIMONÍK. *Začínající učitel: některé pedagogické problémy začínajících učitelů*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 23. ISBN 80-210-0944-6.
- [8] KOŤA, Jaroslav, 2003. O vztahu profesionálního jednání a etiky. In Drahomíra HOLOUŠOVÁ. Učitel a profesní etika. In *Učitel a žák v současné škole*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 88. ISBN 978-80-210-4752-5.
- [9] MACIASZEK, M., 1974. Potencionální podmínky větší efektivity práce mladého učitele. In Oldřich ŠIMONÍK. *Začínající učitel: některé pedagogické problémy začínajících učitelů*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 9. ISBN 80-210-0944-6.
- [10] PODLAHOVÁ, Libuše, 2004. *První kroky učitele*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-474-8.
- [11] PRŮCHA, Jan, 2002. *Učitel: Současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-621-7.
- [12] PRŮCHA, Jan, 2005. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-047-X.
- [13] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jří MAREŠ, 2003. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.

- [14] ŠIMONÍK, Oldřich, 1995. *Začínající učitel: některé pedagogické problémy začínajících učitelů*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-0944-6.
- [15] ŠPENDLA, Vojtech, 1974. *Učitel' a učitel'ská profesia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. ISBN 67-294-74.
- [16] VEENMAN, S., 1998. Evaluation of a Coaching Programme for Mentors of Beginning Teachers. In Alena LAMPERTOVIÁ. *Nováčik v pedagogickej realite*. In *Študentské fórum XII*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2011, s. 48. ISBN 978-80-89443-09-3.
- [17] ŽÁK, Jaroslav, 1968. Študáci a kantoři. In Libuše PODLAHOVÁ. *První kroky učitele*. Praha: Triton, 2004, s. 40. ISBN 80-7254-474-8.

Internetové zdroje

- [1] Aké sú povinnosti uvádzajúceho pedagogického zamestnanca?. In: Školský portál [online].[cit.2013-03-27].URL: <http://www.skolskyportal.sk/clanky/ake-su-povinnosti-uvadzajuceho-pedagogickeho-zamestnanca>.
- [2] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online].[cit. 2013-04-24]. URL: http://vdb.czso.cz/vdbvo/grafdetail.jsp?cislotab=VZD0030CU&kapitola_id=17&null
- [3] VYHLÁŠKA MŠ SR č. 42/1996z.z.: o ďalšom vzdelávaní pedagogických pracovníkov [online].[cit.2013-03-27].URL: mcmf.mcmf.sk/ESF/prezentacie/horvathova/vyhlaska_42-1996.rtf.
- [4] MANAGEMENT MANIA: Vroomova teorie očekávání [online].[cit. 2013-04-24]. URL: <https://managementmania.com/cs/vroomova-teorie-ocekavani>.
- [5] ZÁKON č. 317/2009: o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov [online].[cit. 2012-10-02]. URL: http://www.fedu.uniba.sk/fileadmin/user_upload/admin/obrazky/ofakulte/Celozivotne_vzdelavanie/zakon_o_ped.zam.zbierka.pdf.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

č.	Číslo.
SR	Slovenská republika.
z.z.	Zbierka zákonov.
tzv.	Tak zvanou.
atd.	A tak dále.
resp.	Respondentka.
např.	Například.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Počty žáků a studentů podle formy vzdělávání.....	14
Obr. 2. Věk participantek.....	32
Obr. 3. Délka praxe participantek.....	32
Obr. 4. Uvádějící učitel.....	38
Obr. 5. Očekávání.....	41
Obr. 6. Očekávání od kooperace s uvádějším učitelem.....	41
Obr. 7. Jiná očekávání.....	42
Obr. 8. Plnění očekávání.....	42

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Kategorie: Já jako začínající učitel.....	33
Tab. 2. Kategorie: Charakteristika začínajícího učitele.....	34
Tab. 3. Kategorie: Charakteristika uvádějícího učitele.....	35
Tab. 4. Kategorie: Povinnosti.....	36
Tab. 5. Kategorie: Zákon.....	36
Tab. 6. Kategorie: Kooperace.....	37
Tab. 7. Kategorie: Očekávání.....	39

SEZNAM PŘÍLOH

PI Struktura interview

PII Ukázka transkriptu

PŘÍLOHA P I: STRUKTURA INTERVIEW

Věk

Stav

Nejvyšší dosažené vzdělání

Jak dlouho pracujete ve školství

Připravené otázky:

1. otázka: Pokuste se charakterizovat osobu začínajícího učitele?

2. otázka: Víte kdo je uvádějící učitel, zkuste ho popsat?

3. otázka: Měla jste takového uvádějícího učitele, když jste nastoupila do mateřské školy?

4. otázka: Myslíte si, že by měl mít uvádějící učitel stanovené přesné povinnosti pro práci se začínajícím učitelem?

5. otázka: Měla jste před nástupem do mateřské školy nějaká očekávání od spolupráce s uvádějícím učitelem, nebo s nějakým nadřízeným, který Vám bude pomáhat v začátcích?

6. otázka: Jsou, nebo byla Vaše očekávání naplňována a jak?

7. otázka: Myslíte si, že by měly být v zákonu ukotveny pojmy, statusy, povinnosti začínajícího a uvádějícího učitele?

Doplňkové otázky:

1. otázka: Myslíte si, že jste začínající učitel?

2. otázka: Proč si myslíte, že jste začínající učitel?

3. otázka: Máte i teď uvádějícího učitele?

4. otázka: Myslíte si, že by měli mít začínající učitelé uvádějící učitele a proč?

5. otázka: Máte i teď nějaká očekávání od spolupráce s uvádějícím učitelem?

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA TRANSKRIPTU

Věk: 23

Stav: svobodná

Nejvyšší dosažené vzdělání: střední pedagogická škola s maturitou

Jak dlouho pracuje ve školství: třetí rok

1. otázka: Pokus se charakterizovat osobu začínajícího učitele?

„Člověk, který přijde do školky s teoretickými znalostmi, ale téměř nulovými praktickými zkušenostmi. Ať už jde o člověka ze SŠ nebo VŠ. Kolegyně, co semnou nastupovala, byla čerstvý Bc. a byla na tom úplně stejně. Jen bych řekla, že byla "víc" učitelka, jakože se pro to narodila. Já třeba se k tomu správnému musím dopracovat.“

2. otázka: Myslíš si, že ty jsi ještě začínající učitel?

„Každopádně, i když rozdíly mezi prvním rokem a teď vidím i sama.“

3. otázka: Víš kdo je uvádějící učitel, zkus ho popsat?

„Člověk, který tě nějakým způsobem uvede do toho školního prostředí a pomáhá ti.“

4. otázka: Měla jsi takového uvádějícího učitele, když jsi nastoupila do mateřské školy?

„První rok jsem u sebe měla ženskou, která měla za sebou 10 let praxe. Není to málo, ale prostě u nás se tě nikdo na nic neptá a ani ti nikdo nic neříká. Všechno si musíš zjistit sama, nikdo za tebou nepřijde a nezeptá se tě, jestli nepotřebuješ s něčím poradit, takže po téhle stránce to bylo na prd, teď už jsem si zvykla. Druhý rok jsem u sebe měla tu holku co semnou nastupovala a letos jsem zase s tou co semnou byla první rok, tu holku co semnou nastupovala, vyrazili, takže tam máme další mladou holku. Jenže kolegyně co je semnou otěhotněla, takže ta už tam příští rok nebude a podle všeho ta druhá půjde taky pryč, takže tam zůstanu sama a bůh ví, co k sobě dostanu.“

5. otázka: Myslíš si, že by měl mít stanovené přesné povinnosti, pro práci se začínajícím učitelem?

„Myslím si, že ne. Každý začínající učitel si nese do nové práce něco svého, takže by měl být spíše pohotový, kreativní a hlavně zkušený, aby pomohl a poradil tam, kde je to zrovna potřeba.“

6. otázka: Měla jsi před nástupem do mateřské školy nějaká očekávání od spolupráce s tímto uvádějícím učitelem, nebo s nějakým nadřízeným, který ti bude pomáhat v začátcích?

„Jo. Že mě něco naučí. Jenže moje uvádějící učitelka se chodila neustále na něco ptát holky co semnou nastoupila a měla výšku. Třeba s plánama a tématama mi vůbec nepomohla ani to semnou nekonzultovala. V podstatě jsem si témata psala sama pro sebe a ona si dělala k tomu tématu své. Neřekla mi, co by to mělo obsahovat atd. Spíš neporadila a pak jen vytykala, nemyslím konkrétně k tématům ale všeobecně.“

7. otázka: Máš i teď nějaké očekávání od spolupráce s uvádějícím učitelem?

„No já si nijak zkušeně nepřipadám, ale uvádějícího učitele už nemám, takže mám očekávání spíš jiné. Například u nás ve školce se učitelky točí u nejmenších a prostředních dětí. U těch nejstarších jsou stabilně dvě důchodkyně, ředitelka je trochu svině (smích), nicméně my nahoře se točíme po dvou letech u nejmenších dětí a rok u prostředních. No, a protože mi loni před létem bylo oznámeno, že nejsem ještě dostatečně schopna, abych sama zvládla třídu (že Lída přeci měla vysokou, tak mohla být sama na třídě, protože měla víc zkušeností (smích), pěkná hovadina), tak bych se konečně ráda dostala ke starším dětem, protože u těch malých mě to už pěkně deptá. Totálně sem zamrzla. Ráda bych taky zažila nějaký kariérní postup. Prostě se zdokonalit, vyzkoušet si něco nového, protože u těch prostředních dětí jsem sama, nemám tam k sobě kolegyni.“

8. otázka: Jsou nebo byla tvá očekávání naplňována?

„Nejsou, já sama jsem se pozorováním od ní hodně naučila, ale že by se sama ona angažovala mi nějak poradit, to ne.“

9. otázka: Myslíš si, že by měly být v zákonu ukotveny pojmy, statusy, povinnosti začínajícího a uvádějícího učitele?

„Myslím si, že ne. Beztak by se na to vykašlaly se slovy, že jim taky nikdo nepomáhal, je to jenom jejich dobrá vůle nám mladým prozradit jejich "know how". Víš co, myslím si, že když to je nějakým způsobem přikázané, buď zákonem, nebo nějakým příkazem, tak se to o to miň rádo dělá, ale kdo je bude kontrolovat, jestli to dělají? Nikdo. Takže prostě je to jenom na jejich dobré vůli. U nás ve školce, pokud se nezeptáš nebo nepříjdeš, tak ti nikdo neřekne ani ň.“